

ЗА ИЗБОРНИТЕ МОДЕЛИ

Автор: М-р Илија Јованов

Септември, 2015 година

1. Наместо вовед

Изборниот модел, едноставно кажано, претставува збир на правила со коишто се одредува начинот и постапката на претворање на добиените гласови од изборите во мандати. Во теоријата, но и во практиката, воглавно, постојат два вида изборни модели, и тоа: пропорционален изборен модел и мнозински изборен модел. Подолу во овој труд, практично ќе се потрудам да го објаснам функционирањето на изборните модели, како и да дадам размислување за моделот кој најмногу би ѝ одговарал на Република Македонија.

2. Мнозински изборен модел

При примена на мнозинскиот изборен модел, кандидатот кој ќе освои најмногу гласови го добива изборниот мандат. Избирачот, односно гласачот, го доделува својот глас за еден од утврдените кандидати коишто се наоѓаат на самото гласачко ливче. Доколку во првиот изборен круг ниеден од утврдените кандидати не го добие потребното мнозинство гласови, се преминува кон одржување на втор изборен круг, на кој учествуваат двајцата кандидати кои освоиле најмногу гласови. Во нашата држава, согласно Изборниот законик¹, мнозинскиот изборен модел се применува при избор на Претседател на Република Македонија и при избор на градоначалници на општините.

Овој модел се покажа како многу корисен за партиите што во даден момент се на власт, поради можностите што им се нудат со користење на државните ресурси за „мотивирање“ на граѓаните да гласаат за нивниот кандидат. Како главна придобивка приврзаниците на мнозинскиот изборен модел ги наведуваат непосредниот однос меѓу пратеникот и гласачот, високото ниво на одговорност во однос на изборната единица што ја претставува пратеникот.²

---

¹ Види: *Изборен законик* („Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/06).

² Митко Р. Јовановски, *Граѓаните се за нов, а не за износен и закрпен модел*, Нова Македонија, бр. 23556.

Според овој изборен модел, освен партиската припадност на кандидатот, до израз доаѓа и неговата личност, но и авторитетот којшто го поседува. Морам да споменам дека мнозинскиот изборен модел се применуваше во Република Македонија во почетните години од нејзиното осамостојување (и тоа на изборите во 1990 и во 1994 година), но самата практика покажа дека овој модел не одговара за избор на народните претставници. Дополнително, доколку се оди на два изборни круга, овој модел е и неекономичен, бидејќи изискува поголеми финансиски издатоци. „Но и поради големиот ризик од „преповторување“ на гласањето поради изборни нерегуларности што може да бидат провоцирани од разни лоби-групи приврзаници на одреден кандидат, но и од самите партии.“³

Повеќето експерти се согласуваат дека примената на мнозинскиот систем и можноста за избор на независни кандидати, но и кандидати на помали политички партии, е сведена на минимум поради пропагандната машинерија на големите партии и блоковската поделеност на избирачкото тело. Во тој случај сликата во парламентот нема да биде реален одраз на волјата на гласачите. Пратеничките мандати ќе бидат поделени меѓу двете големи партии, кои реално ја имаат поддршката на околу 30-40 отсто од гласачите. Да не забораваме дека и во досегашните изборни циклуси бројот на неопределените пред изборите е висок и тие најчесто остануваат „неутрални“ со тоа што ќе се одлучат да апстинираат од гласањето на денот на изборите.⁴

3. Пропорционален изборен модел

Кога се применува пропорционалниот изборен модел, кандидатите или политичките партии кои добиле најмногу гласови учествуваат во распределбата на мандатите. Во овој случај гласачот гласа за листа на кандидати (листа на политичка партија, на коалиција или на независни кандидати). Значи, кандидатите добиваат онолку мандати колку што добила гласови нивната предложена листа. Во случај некое пратеничко место да се испразни, истото се пополнува со друго лице кое се наоѓа на листата. Во Република Македонија пропорционалниот изборен модел се применува при избор на пратеници во Собранието на Република Македонија и при избор на советници во општините⁵, односно во градот Скопје.

---

³ Ibid.

⁴ Ibid.

⁵ Алексоска Р. и др., *Прирачник за избори*, Граѓанска асоцијација МОСТ, Скопје, 2010, стр. 17-18.

Во 1998 година, беа согледани слабостите на мнозинскиот изборен систем, па по направените политички калкулации од страна на најголемите политички партии во нашата држава, беше одлучено да се применува мнозинско-пропорционалниот изборен систем. Па така, тогаш беа воведени 85 изборни единици за избор на 85 народни претставници во Собранието на Република Македонија, додека, пак, 35 пратеници беа избрани со избор од пропорционална листа.

Но, во нашата држава и пропорционалниот изборен модел се покажа како неефективен, па затоа на изборите во 2002 година беше одлучено да се применува пропорционален изборен систем со затворени листи.

Според овој систем досега се одржани 5 парламентарни избори. Со овој изборен систем Македонија е поделена на 6 изборни единици, во кој се избираат по 20 пратеници. Распределбата на мандатите се врши според Донтовата формула. На гласачкото ливче се наоѓаат само политичките субјекти и носителите на листите, а граѓаните гласаат само за политичкиот субјект. Во 2011 година се вовеле гласање во странство, при што во 3 изборни единици се избира по 1 пратеник во мнозински изборен систем, со што Собранието на Република Македонија брои 123 пратеници.⁶

Според пропорционалниот модел се избираат по 20 пратеници од шест изборни единици и реално им се оневозможува на помалите политички партии, дури и кога ќе освојат околу 30 илјади гласови, ако тие гласови не им се концентрирани во една изборна единица да имаат свој претставник во Собранието. Мандатите кои тие треба да ги добијат, според сегашниот модел, ги добиваат само големите партии, кои на тој начин добиваат процентуално многу поголем број места во Собранието од процентот на освоените гласови.⁷

Пропорционалниот изборен модел не ја наруши биполарната слика во македонскиот парламент. Големите партии ВМРО-ДПМНЕ и СДСМ бргу се приспособија на новонастанатите состојби и настојуваа со формирање „широки“ коалиции составени од десетина помали партии со различни етнички предзнак и различни политички опции. Затоа и добивме „шарени“ коалиции во кои имаше партии од крајно лева до крајно десна политичка опција. Во таква констелација, поради високиот изборен праг, влегувањето на независните кандидати или на помалите

---

⁶ Митко Р. Јовановски, *Граѓаните се за нов, а не за износен и закрпен модел*, Нова Македонија, бр. 23556.

⁷ Ѓорѓи Спасов, *Што се крие зад идеите за нов изборен модел*, Утрински весник, 28.08.2015.

партии, кои одбиваа да бидат сателити на „големите и султан-партии“, стануваше неизводливо.⁸

3.1. Пропорционален изборен модел со отворени, наместо со затворени листи

Кај нашите партии не постои внатрешна демократија. Нема претходни избори за да може повеќе кандидати да се изборат за место меѓу членовите и симпатизерите. Македонија живее со султански модел на внатрешна демократија. Излезот е да им се овозможи на граѓаните да интервенираат во листите и да се изјаснуваат за кандидатите. Така листата ќе стане подвижна. Во Нов Зеланд граѓаните може да внесуваат нови кандидати. Влијанието на граѓаните во партиските листи треба да е понагласено на локално ниво, бидејќи локалната власт е најблиска.⁹

Доколку се премине на гласање со отворени изборни листи, гласачите нема да гласаат за партија, туку за кандидатите за пратеници во нивните изборни единици. А ова секако би значело поголема транспарентност и директно вклучување на гласачите во креирањето на составот на Собранието на Република Македонија. Пропорционалниот модел со отворени листи, пак, би бил комбинација на постојниот и мнозинскиот изборен модел.

Пропорционалниот изборен систем со отворени листи на граѓаните им дава можност, покрај гласот што го даваат за политичкиот субјект, да гласаат и за поединечните кандидати од листата на тој субјект. Бројот на мандати што ги освојува политичкиот субјект зависи од бројот на гласови, како и досега, додека, пак, пратеничко место ќе освојат оние кандидати од листата што ќе добијат најмногу индивидуални гласови (преференцијални гласови). Ова значи дека граѓаните ќе имаат можност да го изменат распоредот на кандидати на листата предложен од политичките субјекти.¹⁰

Но, мораме да напоменеме дека кога се размислува за овој модел, имајќи ја во предвид актуелната општествено-политичка ситуација во Република Македонија, се наметнуваат неколку дилеми.

---

⁸ Митко Р. Јовановски, *Граѓаните се за нов, а не за износен и закрпен модел*, Нова Македонија, бр. 23556.

⁹ Интервју со проф. Гордана Силјановска: *Изборните модели не се менуваат како чорани*, Дневник, бр. 2468 од 18.03.2006.

¹⁰ Митко Јовановски и Гоце Трпковски, *Отворените листи шанса за повисок квалитет*, Нова Македонија, бр. 23557.

Прво, дали може да се очекува во Македонија да се постигне посакуваниот ефект со евентуалното воведување отворени листи, односно гласачите навистина да ги рангираат кандидатите по свој избор наместо како што се дадени од предлагачот (што се очекува да го прават пред с[□] партиските членови). Кога станува збор за резултатите, со оглед на тврдата партизираност, се наметнува и дилемата дали навистина кандидатите би биле поактивни во своето промовирање за да привлечат гласачи наместо да бидат статисти на митинзите на своите партии, со оглед на тоа дека секој, па и последниот, може да биде избран. Но, и покрај с[□], дури и ако не може да се очекуваат спектакуларни резултати (особено на почетокот), дали сепак вреди да му се даде шанса на моделот, бидејќи од друга страна е очигледно дека сегашниот модел не го нуди квалитетот на парламентот што е потребен за демократскиот и за целосниот развој на Македонија?¹¹

Според политикологот, д-р Здравко Савески, воведувањето на овој модел „би значело поголема демократизација во Македонија и би се обесхрабриле политичките елити да поставуваат на чело на листите личности што се со низок кредибилитет, само за да се протнат. Со тоа ќе се ограничи моќта на елитите. Секако, граѓаните ќе имаат две можности, да ја заокружат листата онака како што е дадена од оној што ја предложил или самите да одлучат кому ќе му дадат предност. Разликата во трошоците е толку мала, бидејќи гласачките ливчиња би требало да бидат поголеми, што е смешно воопшто да се зборува за тоа, особено во услови кога се трошат еден милион евра за избори во дијаспората. Не само што гласачите ќе имаат можност самите да решаваат кој да добие предност, но и учеството на изборите на оние што се во втората половина на листите сега ќе добие нова смисла, бидејќи ќе имаат причина да се борат за да бидат избрани, ќе имаат вистинска шанса наместо како статисти да шетаат по митинзите. Се на се, може многу да се добие со моделот, а нема што да се загуби, бидејќи сегашниот и онака не е доволно квалитетен. Треба политичка волја за да се постигнат ефектите, односно за да се добие поголема демократизација во Македонија. Но во оваа ситуација во државата прашање е дали воопшто има волја за такво нешто и дали може ова решение да се протурка“.¹²

Накратко кажано, главната предност на пропорционалниот изборен модел со отворени, наместо со затворени листи е во тоа што граѓаните самите ќе одлучуваат кој од предложените пратеници на листата ќе биде избран за народен пратеник, наместо

---

¹¹ Ibid.

¹² Ibid.

(како досега) изборот да го врши највисокото партиско пароводство или, пак, самиот лидер на партијата. Со самото ова се смета дека би успеало да се придонесе за зголемување на квалитетот, но и на географската поставеност на пратеничкиот состав во Собранието на Република Македонија. Друга предност на овој модел би била зголемувањето на мотивираноста на граѓаните да излезат на денот на изборите и да го дадат својот глас. Додека, пак, на долг рок, примената на овој изборен модел ќе придонесе за поголема демократизација внатре во самите политички партии.

Во натпреварот за освојување на секој глас политичките партии ќе бидат мотивирани да предлагаат што поквалитетни кандидати, за тие да добијат поголем број преференцијални гласови и, следствено, поголем број гласови за партиската листа. Политичките партии исто така би кандидирале кандидати од различни етнички заедници, за добивање и на нивните гласови, со што би направиле значаен чекор кон мултиетнички кандидатски листи, а потоа и партии. Системот на отворени листи исто така може да придонесе во политиката да се вклучат лица што се стручни во својата област, кои не се партиски определени и кои немаат никаква шанса да бидат избрани при постојниот систем затоа што партиите не ги кандидираат или, дури и ако ги кандидираат, би ги поставиле на подолните, недобитни места на листата.¹³

Поради предностите на пропорционалниот изборен систем тој е застапен во 20 земји-членки од Европската Унија (од вкупно 28). Седумнаесет од овие држави го користат пропорционалниот изборен модел и имаат воведено отворени листи, односно само Италија, Португалија и Шпанија имаат затворени листи.¹⁴

4. Систем на бонус–пратеници

Системот на бонус-пратеници е непознат за Република Македонија. Но, пример за систем на бонус-пратеници можеме да најдеме во Република Грција, каде што 250 пратеници се избираат непосредно на избори, а партијата што ќе освои најмногу пратенички места (па дури и само едно место повеќе од конкурентските партии) добива 50 мандати плус, со што се формира 300 члениот грчки Парламент.

Овој систем на бонус–пратеници е можен само при постоење на пропорционалниот изборен модел, додека, пак, мнозинскиот изборен модел не познава ваков принцип на доделување бонус–пратеници.

---

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

Воедно, би можел да истакнам дека на Република Македонија не ѝ одговара ваков избран модел. Зошто? Како афирмативен аргумент при предлагањето на оваа идеја беше наведено дека со тоа би се создало стабилно мнозинство а подоцна, кога ќе биде формирана Владата, истата не би можела „да биде уценувана“ од помалите партии или од опозицијата. Прво, сметам дека тие т.н. бонус – пратеници својот легитимитет не би го црпеле изворно од граѓаните на Република Македонија, бидејќи истите не би биле директно избирани на непосредни парламентарни избори, па се поставува прашањето кој ќе им го додели нивниот мандат? „Пратеничкиот мандат се добива на избори. Мандатот е право на пратеникот да ги претставува избирачите и да го врши суверенитетот во нивно име.“¹⁵

Второ, не сметам дека во нашата држава претставува проблем стабилноста на владината гарнитура, туку, напротив, со децении наназад најголем проблем претставува сервилноста на Собранието кон Владата. Па така, можеме да заклучиме дека доделувањето бонус-пратеници на било која од партиите којашто ќе учествува и ќе освои мнозинство од гласовите, би водело единствено кон злоупотреби на власта и привилегиите од неа.

На пример, пратениците се зависни од партиските налози, посебно во услови на примена на пропорционалните избори кога партиите располагаат со пратеничките мандати.¹⁶ Своето лично мислење, ако воопшто го имаат, пратениците ретко имаат можност самостојно да го изразат.¹⁷

Македонските пратеници, во основа, се дисциплинирани, послушни и рутинирани, а нивната поданичка култура направи Собранието да стане копија на недемократски организирани партии. Очигледно е дека Собранието на Република Македонија зависи повеќе од политичките партии, а помалку од граѓаните на Македонија, иако е нивно претставничко тело.¹⁸

5. Каков избран модел најмногу ѝ одговара на Република Македонија?

---

¹⁵ Thierry Debard, *Dictionnaire de droit constitutionnel*, Ellipses, Paris, 2002, p. 190.

¹⁶ Светомир Шкарик и Гордана Силјановска-Давкова, *Уставно право (второ, дополнето и изменето издание)*, Скопје, Култура, 2009, стр. 610.

¹⁷ Dragan S. Stojanović, *Pravni položaj poslanika*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta I Nišu, Niš, 1999, str. 61.

¹⁸ Gordana Siljanovska-Davkova, *Organizational Structures and Internal Party Democracy in the R. of Macedonia* (Organizational Structures and Internal Party Democracy in South Eastern Europe), GorexPress, Sofia, 2005, p. 56.

Македонија ги испроба сите изборни модели, зашто нашиот политички естаблишмент има манир на секои избори да оди од една во друга крајност. Македонија требаше наместо чисто пропорционален модел, да воведи *комбиниран*. Таквиот модел одлично функционира во Германија зашто обезбедува политички стабилни коалиции. За една коалиција да дава резултати важно е да има сродност меѓу партиските програми. Невозможно е да се спојат радикално спротивставени програми. Тогаш едниот партнер во власта гради, а другиот урива. Карактеристично за Македонија е што по примената на чисто пропорционалниот модел коалицираат партии без сродни програми. Тоа е случај и сега со владејачката коалиција – таа е спрега меѓу еволуционисти – СДСМ и револуционери – ДУИ. Македонија живее во *партиократски систем*, во кој клучниот збор наместо партијата, го има лидерот.¹⁹

Според професорката Гордана Силјановска „за Македонија е најсоодветен *комбинираниот изборен модел* (мнозински и пропорционален), бидејќи обезбедува стабилни политички коалиции.“ Професорката Силјановска вели дека треба да се променат и сегашните статички и затворени кандидатски листи во подвижни и конечно граѓаните да почнат да учествуваат во создавањето на листите.²⁰

Од друга страна, пак, се поставува и дилемата дали строгата внатрешна хиерархиска поставеност на големите партиски блокови, структура што често се оценува како недемократска (особено преку изразот „султан-партии“) е делумно резултат токму на отежнувањето на условите за малите партии да учествуваат во изборниот процес. Знаејќи дека само со големата партија може да се постигне политички успех, можеби многумина нејзини членови се воздржуваат да покажат јавно несогласување со нејзините политики, ако мислат поинаку од врвот. Дали ако е полесно да се дејствува сам, тогаш и стравот од партиските водства би бил помал, а со тоа и демократијата внатре во партиите би се подобрила, како индиректен резултат од тоа?²¹

Според други (у)кажувања, пак, се истакнува дека најдобро би било да се применува *комбиниран изборен систем*, каков што се применуваше на изборите во 1998 година. Во тој изборен циклус, 80 народни избраници, односно пратеници беа избрани во 80 изборни единици, врз основа на мнозинскиот изборен модел (со

---

¹⁹ Интервју со проф. Гордана Силјановска: *Изборните модели не се менуваат како чорани*, Дневник, бр. 2468 од 18.03.2006.

²⁰ Ibid.

²¹ Гоце Трпковски и Митко Јовановски, *Изборен праг – филтер за неподобните или кочница за квалитетните*, Нова Македонија, бр. 23558, стр. 2.

постоење на изборен праг од 5%), додека, пак, 40 пратеници беа избрани во една изборна единица (целата територија на Република Македонија) со примена на пропорционалниот изборен модел.

Во последно време се заговара укинување на постоечките изборни единици, и формирање на само една изборна единица. Но, што всушност ова би значело? Прво, целата територија на нашата држава ќе се смета за една изборна единица, второ, во тој случај поголеми шанси за освојување на пратенички места би имале поголемите наспроти помалите политички партии, но ним им дава можност самостојно да настапуваат на изборите без да се приклучуваат во предизборна коалиција и да станат „привезок“ на некоја голема партија. Во прилог кон ова е и фактот што неколку од помалите политички партии во нашата држава јавно се изјаснија дека би прифатиле Република Македонија да биде една изборна единица и да се воведат отворени листи.

Што би се случило доколку Република Македонија биде една изборна со максимум 120 пратеници? Според професорот Ѓорѓи Спасов, тоа илустративно би изгледало вака: „При користењето на овој модел, без поставувањето изборен праг, процентот на освоени гласови од страна на секоја партија, освен на оние што ќе освојат под 0,8 отсто, ќе се трансферира во процент на добиени мандати за секоја од партиите што учествуваат на изборите. Тоа значи дека ако освоите 400 илјади гласови или 30 отсто од важечките гласови, при излезност од еден милион и двесте илјади гласачи, ќе освоите 36 пратеници од вкупно 120 под услов да нема голем број партии што ќе освојат помалку од 10 илјади гласа и чии гласови се прелеваат на сметка на партиите што влегуваат во Собранието. Ако освоите 300 илјади гласови, ќе освоите 29 пратеници, а ако освоите 30 илјади гласови, ќе освоите три или четири пратенички места. На секоја партија или независна листа, која на целата територија на Македонија, заедно со гласовите од дијаспората ќе освои околу 10 илјади гласови при излезност од еден милион и двесте илјади избирачи, ѝ се гарантира еден пратенички мандат во Собранието.“²²

Во изминативе години беше очигледно дека изборниот систем им овозможува на четирите големи блока апсолутно да доминираат во составот на законодавниот дом (ВМРО-ДПМНЕ, СДСМ, ДУИ и ДПА) и, освен нив, меѓу 123-те пратеници одвај се вметнуваа по еден или двајца од т.н. трети партии. А како што растеше блоковската моќ, така се зголемуваше и нетрпеливоста меѓу блоковите, која годинава веќе ја

---

²² Ѓорѓи Спасов, *Што се крие зад идеите за нов изборен модел*, Утрински весник, 28.08.2015.

видовме како излезе на улиците, а потоа беше (барем засега) зауздана на преговарачката маса. Затоа, идејата е дека со обединувањето на сите изборни единици во една драстично би се намалил бројот на залудно фрлени гласови и со тоа би се зголемиле шансите за еден поразнолик состав на Собранието, во кој пратениците што не им припаѓаат на блоковите би можеле да станат мост меѓу нив. Освен тоа, ова може да придонесе и за повеќе луѓе порешително да се обидат да се кандидираат и да ги докажат своите квалитети, особено ако сметаат дека не можат да се остварат и да го дадат својот придонес преку големите партии со сложени односи внатре во нив.²³

Но, клучното прашање што се поставува во овој случај е - колкав треба да биде изборниот праг. Компаративните искуства покажуваат дека не постои земја со една изборна единица без праг, а дури и државите што имаат комбиниран модел го користат, за оние пратеници што се избираат на пропорционални листи. Прагот се движи од 0,67 отсто во Холандија до дури 10 отсто во Турција и најчесто изнесува околу пет отсто. Во изборниот систем на Македонија не се предвидува праг, но сепак постои еден природен праг што се добива кога ќе се подели бројот на гласачи што излегле да гласаат и бројот на пратеници во изборната единица. Од резултатите на парламентарните избори во 2008, 2011 и во 2014 година може да се види дека природниот праг се движи меѓу 3,9 и 4,5 отсто.²⁴

Компаративно споредено, во Европската унија 18 земји имаат пропорционален изборен модел. Во 16 од нив, листите се отворени.

Во Норвешка и во Португалија изборниот модел се утврдува со Устав за да не може секоја власт да посега по промени. Велика Британија, САД и Канада практикуваат мнозински изборен систем. Во првиот круг за победа е потребно релативно мнозинство. Тоа се едноставни и транспарентни избори, кои на долг рок нудат двопартиски систем. Во Англија се проблематизира правичноста на овој модел. Затоа кога Тони Блер го доби првиот мандат вети дека е подготвен на референдум да го изнесе прашањето на изборниот модел. Но, тоа до денеска не се случи. Во Швајцарија, Белгија, Холандија, Шведска и во Данска се гласа според пропорционалниот модел.²⁵

---

²³ Гоце Трпковски и Митко Јовановски, *Изборен праг – филтер за неподобните или кочница за квалитетните*, Нова Македонија, бр. 23558, стр. 2.

²⁴ Ibid.

²⁵ Интервју со проф. Гордана Силјановска: *Изборните модели не се менуваат како чорупи*, Дневник, бр. 2468 од 18.03.2006.

Заклучок

Во овој труд ги разгледавме мнозинскиот и пропорционалниот изборен модел, а воедно и т.н. систем на бонус-пратеници. Увидовме кои се предностите на пропорционалниот изборен модел со отворени, наместо со затворени листи. Воедно, овој труд имаше за цел да даде одговор и на прашањето каков изборен модел најмногу ѝ одговара на Република Македонија.

Во Република Македонија примената на мнозинскиот изборен модел, на изборните циклуси во 1990 и во 1994 година, се покажа дека не одговара за избор на пратеници во Собранието. Меѓутоа, мнозинскиот изборен модел и денес се применува при избор на Претседател на Република Македонија и при избор на градоначалници на општините.

Констатиравме дека во нашата држава голем проблем не претставува стабилноста на владината гарнитура, туку, напротив, со децении наназад најголем проблем претставува сервилноста на Собранието кон Владата. Во интерес на демократизирањето на државата и на државните институции, ваквата состојба мора под итно да престане! Пратениците се народни избраници и како такви се должни да ги претставуваат сите граѓани на Република Македонија и да ги застапуваат нивните интереси, а не своите лични и/или партиски интереси!

Аналитичарите и експертите препорачуваат во Република Македонија да се воведат комбиниран систем, притоа истакнувајќи дека единствено тој систем ќе обезбедува политички стабилни коалиции, што би резултирало со прогрес во работата на партиите кои ќе ја освојат мнозинската поддршка од народот. Споменав дека во некои држави изборниот модел е пропишан во Уставот на државата, за да не може било која политичка елита да посега по промени.

Во јавноста се пројавуваат и идеи за намалување на бројот на народни избраници во Собранието на Република Македонија, бидејќи се смета дека уставната квота од 120 до 140 пратеници е преголема за држава со број на жители како нашата. Меѓутоа, оваа квота е пропишана во член 62 од Уставот на Република Македонија, па за нејзина промена би требало да се направат и уставни измени. Но, со оглед на досегашните тенденции од политичката практика, се плашам дека тргнувањето кон измена на дел од Уставот на државата, би резултирало и со пројавување на посилни и различни желби на политичките елити, што несомнено би можело да вроди и со евентуални злоупотреби!

Референци:

1. *Устав на Република Македонија* (Устав на Република Македонија: со амандманите на Уставот I-XXX), ЈП Службен весник на Република Македонија, Скопје, 2007;
2. *Изборен законик* („Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/06);
3. Алексоска Р. и др., *Прирачник за избори*, Граѓанска асоцијација МОСТ, Скопје, 2010;
4. Ѓорѓи Спасов, *Што се крие зад идеите за нов изборен модел*, Утрински весник, 28.08.2015;
5. Интервју со проф. Гордана Силјановска: *Изборните модели не се менуваат како чорупи*, Дневник, бр. 2468 од 18.03.2006;
6. Гоце Трпковски и Митко Јовановски, *Изборен праг – филтер за неподобните или кочница за квалитетните*, Нова Македонија, бр. 23558;
7. Митко Јовановски и Гоце Трпковски, *Отворените листи шанса за повисок квалитет*, Нова Македонија, бр. 23557;
8. Митко Р. Јовановски, *Граѓаните се за нов, а не за износен и закрпен модел*, Нова Македонија, бр. 23556;
9. Thierry Debard, *Dictionnaire de droit constitutionnel*, Ellipses, Paris, 2002;
10. Светомир Шкарик и Гордана Силјановска-Давкова, *Уставно право (второ, дополнето и изменето издание)*, Скопје, Култура, 2009;
11. Dragan S. Stojanović, *Pravni položaj poslanika*, Centar za publikacije Pravnog fakulteta I Nišu, Niš, 1999;
12. Gordana Siljanovska-Davkova, *Organizational Structures and Internal Party Democracy in the R. of Macedonia (Organizational Structures and Internal Party Democracy in South Eastern Europe)*, GorexPress, Sofia, 2005.

Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported

You are free:

- Ⓒ to Share - to copy, distribute and transmit the work

Under the following conditions:

- Ⓘ Attribution. You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work).
- Ⓓ Noncommercial. You may not use this work for commercial purposes.
- Ⓔ No Derivative Works. You may not alter, transform, or build upon this work.
- For any reuse or distribution, you must make clear to others the license terms of this work. The best way to do this is with a link to this web page.
- Any of the above conditions can be waived if you get permission from the copyright holder.
- Nothing in this license impairs or restricts the author's moral rights.